

Сілвестер НОСЕНКО,
*аспірант кафедри міжнародних організацій
і дипломатичної служби
Навчально-наукового інституту міжнародних відносин
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка*

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ БЕЗПЕКОВОЇ ДИПЛОМАТІЇ

*Автор послуговується
варіативними нормами українського правопису 2019 року*

Анотація. У статті розглянуто явище дипломатії як базового інституту міжнародного суспільства. Наведено теоретичні підходи й перспективні методологічні способи дослідження дипломатичних практик у контексті сучасних безпекових процесів, зокрема дотичних до російсько-української війни.

Ключові слова: дипломатія, безпека, англійська школа, праксеологія, практики.

Постановка проблеми. Дипломатія як предмет наукового пізнання довго не мала належної уваги дослідників, а надто в контексті вивчення безпекових процесів. На думку багатьох науковців, дипломатія не визначає таких фундаментальних питань міжнародних відносин, як співвідношення сил і міжнародний лад, попри її статус «керівного центру» світової політики (Cohen 1998, р. 1). Натомість дипломатичні студії часто піддають критиці за концентрацію на повсякденних (а отже – другорядних) аспектах міжнародної взаємодії. Цим студіям протиставляють фундаментальніші структурні чинники, які вважають справжніми детермінантами співвідношення сил, рушіями створення міжнародних інститутів і глобального управління загалом. Для багатьох теоретиків міжнародних відносин дипломатія як предмет дослідження – символічний епіфеномен і методологічна надмірність, а не важливий інститут (Neumann 2002, р. 9). Найбільше досліджують інститут війни, який, однак, не позбавлений редукцій у класичному

неореалістичному викладі. Це, зокрема: 1) занадто узагальнений і позбавлений деталізації розподіл міжнародних акторів на «security seekers» і «greedy states», а також «revisionist states / power-seekers», який не дає повноцінного уявлення про стратегію поведінки кожної держави; 2) помітне зосередження на взаємодії й ролі великих держав; 3) спрощене уявлення про значення цінностей, норм та ідентичности, що їх часто зводять до абстракцій, наприклад, «європейських цінностей». На думку автора, такий погляд на дипломатію є невиправданим, а надто якщо зважити на її роль як основного інституту щоденного міжнародного співжиття (на противагу війні – тимчасовій практиці міждержавної взаємодії). У цій статті автор спробував відшукати місце дипломатії в теорії міжнародних відносин загалом і безпекових студіях зокрема шляхом заповнення прогалів у наукових напрямках, де вона – предмет дослідження, та поєднання їхнього пояснювального потенціалу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Для написання цієї статті було опрацьовано дослідження двох видів: 1) праці, що забезпечують онтологічну базу (йдеться про праці дослідників англійської школи: Мартіна Вайта, Хідемі Суганамі, Гедлі Булла, Баррі Бузана, Філіппо Коста-Бурanelлі); 2) праці, що забезпечують методологічну базу (ідеться про дослідження прибічників праксеології та орієнтованого на практику підходу до науки про міжнародні відносини: П'єра Бурдьє, Крістіана Бюгера, Джона Лоу тощо). Під час роботи з джерелами виявлено брак в англійській школі чіткої методології, що дала би змогу застосовувати в практичних дослідженнях її постулат про дипломатію як один із базових інститутів міжнародного ладу. З огляду на це компенсаторну роль відведено інструментарію теорії соціальних практик, яку, однак, рідко застосовують у безпекових студіях. Водночас ця методологія інноваційна, що сприяє її вдосконаленню й використанню для аналізу комплексних проблем новітньої архітектури міжнародної безпеки.

Мета статті – подолати уявлення про дипломатію як методологічну надмірність у науці про міжнародні відносини й встановити її зв'язок із безпековими студіями задля винайдення інноваційних шляхів дослідження російсько-української війни та її наслідків для міжнародної безпеки.

Англійська школа є чи не єдиною, де дипломатія – повноцінний предмет дослідження, один з основоположних інститутів міжнародного суспільства¹ поряд із суверенітетом, територіальністю, балансом сил, війною, міжнародним правом, націоналізмом, ринком, взаєминами великих держав,

¹ Міжнародне суспільство – сфера міжсуб'єктної взаємодії міжнародних акторів, де вони пов'язані між собою спільними інтересами, правилами, нормами й інститутами, що постають шляхом діалогу й узгодження (на противагу міжнародній системі, де поведінка кожного міжнародного актора є лише чинником, що впливає на стратегічні розрахунки інших акторів в анархічному середовищі).

розвитком і правами людини (Buzan 2015, р. 131). Сучасне міжнародне суспільство – це насамперед дипломатична система. Один із найвідоміших представників цієї школи, М. Вайт, вбачає значну відмінність між політичною теорією (або політикою) і міжнародною теорією (або дипломатією), пояснюючи, чому саме дипломатія, а не політика (англ. «politics»), має бути предметом аналізу. Її підтримує японський дослідник Х. Суганамі, який стверджує, що політика – це прагнення колективу відмежувати себе від зовнішнього середовища (Neumann 2002, р. 1). Політика має власну низку інститутів для підтримання порядку, які не властиві міждержавним зносинам (Suganami 1983, р. 2375). Відповідно, поняття «міжнародна політика» є некоректним і радше означає просто сукупність зовнішніх політик різних акторів. На противагу цьому поняттю М. Вайт запроваджує термін «дипломатикс» (англ. «diplomatics») як точніший і правильніший спосіб відображення щоденного міжнародного співіснування (Neumann 2002, р. 1). Важливо, що це поняття охоплює лише мовленнєві акти. Обмеження такого підходу та шляхи його вдосконалення буде розглянуто в статті. Розвиваючи свою думку, М. Вайт доводить, що зовнішня політика, баланс сил та власне дипломатія формують «теорію дипломатії», яка розглядає весь спектр міжнародної взаємодії в період миру (Wight 1991, р. 137), надаючи саме дипломатії центральне місце в дослідженні міжнародних відносин. Хоча таке розуміння дослідник сформулював ще в 90-ті, нині воно набуває особливої актуальності з огляду на разючу трансформацію інституту війни в його класичному розумінні, а також стирання чіткої межі між миром і війною як такими, їхню «гібридність». Це також логічно обґрунтовує потребу в понятті «безпекова дипломатія» як частині онтології англійської школи на противагу «безпековій політиці».

Водночас думка про основоположність дипломатії як мирного інституту безпекової взаємодії не набула остаточного утвердження в англійській школі. Наприклад, Г. Булл зазначав, що дипломатія поряд з іншими інститутами міжнародного суспільства не є складником міжнародного ладу, а лише відображає його стан. Натомість до його елементів він зараховував пріоритетні цілі держав – безпеку, обов'язковість виконання договорів (*pacta sunt servanda*) та контроль над територіями, а міжнародне суспільство розглядав лише як одну з можливих форм міжнародного ладу (Neumann 2002, р. 9). З огляду на таке тлумачення, втрачаємо сприйняття дипломатії як постійної соціальної практики, що попереджає, обрамлює і супроводжує війну (як пропонував М. Вайт).

Проблемність підходу англійської школи – у браку чіткої онтології. Розподіл анархічності міжнародних відносин на кілька різновидів, що його запропонував Г. Булл, – анархічну спільноту, анархічну міжнародну систему та анархічне міжнародне суспільство – загалом вдосконалює суто

філософське уявлення реалістів про хаотичну взаємодію держав як «білярдних куль» з абстрактними національними інтересами. Проте підходів Г. Булла, який уже став хрестоматійним, бракує емпіричної та методологічної основи для досягнення обґрунтованих висновків про природу анархії, зміст міждержавної взаємодії в тій чи тій частині світу та можливих сценаріїв.

Усвідомлення цих проблемних моментів можна спостерігати і в сучасних працях Б. Бузана і Ф. Коста-Буранеллі, які просувають англійську школу як перспективний напрям регіональних безпекових студій (Buzan 2015, Costa-Buranelli 2014). На нашу думку, позиція цих та інших дослідників має перспективи. Один зі способів розв'язання проблем розширення предметної сфери англійської школи (інститути, агенти, структури) і вдосконалення її методології – це зарахування до неї поняття «практики» як основного елемента.

Орієнтований на практику підхід до дипломатії окремих представників англійської школи втілено в праксеології, або ж теорії соціальних практик. Застосовувати цей підхід у безпекових студіях розпочали нещодавно, а його точкою відліку є орієнтований на практику поворот, притаманний усьому соціогуманітарному знанню сьогодення (Bueger 2016, p. 1). Особливим елементом цього повороту є сприйняття практик (тут – дипломатичних) як базового рівня аналізу на противагу індивідуальному (політики, дипломати, держави) та структурному (міжнародна система, регіони тощо). Застосування такого підходу має декілька переваг. Насамперед він дає змогу вийти за межі традиційних дихотомій безпекових студій та теорії міжнародних відносин (як-от дилеми структури-агента, співвідношення матеріального та нематеріального вимірів, повсякденного і виняткового), що доволі співзвучно з позицією англійської школи. Також цей підхід дає можливість розробити нові методологічні стратегії, зосереджені на постійному продукуванні безпеки, а не на розумінні її як певного фіксованого стану, що збагачує емпіричну базу безпекових студій. А ще орієнтований на практику поворот має на меті вироблення знання з прикладною цінністю, яке би давало відповіді на запитання суспільно-політичної ваги (Bueger 2016, p. 1).

Попри ці спільні для всієї теорії переваги праксеологія не є уніфікованим підходом. У ній – сукупність різноманітних концепцій та спроб довести центральне значення практик як одиниці аналізу. У безпекових студіях таких спроб три: 1) концепції, засновані на роботах П. Бурд'є, у яких безпеку розглядають як окрему сферу практик; 2) підхід безпекових спільнот, за яким безпекові практики закріплені за певними колективами держав; 3) релятивістські концепції, що вивчають відносини, які продукують безпеку (Bueger 2016, p. 1).

Праксеологічні теорії постали на ґрунті багатьох традицій. Точкою відліку є ранні роботи Карла Маркса. У своїй праці «Тези про Феєрбаха» він указує на важливість практики як основоположної категорії суспільного життя. За словами самого К. Маркса, «суспільне життя за суттю є практичним. Усі містерії, які ведуть теорію до містицизму, знаходять свій раціональний розв'язок у людській практиці та розумінні цієї практики» (Marx, Engels 1955, p. 1). Він наводить два важливі аргументи: по-перше, саме теоретизування маємо розглядати як практичну, постійно плинну роботу, а не як редукцію, чітко обмежену онтологічними межами певної парадигми; по-друге, практики є водночас і матеріальною, і «чуттєвою» діяльністю, а отже, містять і матеріальний, і ідеаційний виміри. На нашу думку, це спроба примирити дихотомію між структуралізмом та інтерпретивізмом, якої бракує сучасним безпековим студіям. Наступним джерелом праксеологічної думки є релятивізм, представником якого є Джон Дьюї, а також Людвіг Віттгенштайн зі своїми пізніми працями. Обидва філософи доводили, що дотримання правил (наприклад, безпекових режимів) є практикою, позаяк щоб знати, як це робити, потрібні знання, яких немає в самих правилах. Знання ці набувають через практичний досвід. Ще одним джерелом можна вважати етнометодологію, батько-засновник якої – Гарольд Гарфінкель. Цей напрям соціології досліджує щоденні сенси і те, як суб'єкти створюють стійкий соціальний порядок своєю діяльністю. Останнім джерелом є постструктуралізм. Праксеологічні теорії одностайні з ним у необхідності відмови від есенціалістського сприйняття дійсності, тобто приписування їй певного фіксованого набору системних властивостей, спільних для всіх акторів (Bueger 2016, p. 1).

Теорія соціальних практик має численні відгалуження, детальному оглядові яких варто присвятити окрему публікацію. Проте вони, на думку автора, загалом мають тісний теоретико-методологічний зв'язок з англійською школою, оскільки можуть бути інструментальними в дослідженні дипломатії безпекових практик. Нижче наведемо загальні міркування щодо кожного з напрямів праксеології для напрацювання єдиної теоретичної основи.

Найвідомішими представниками теорії соціальних практик вважають Ентоні Гідденса та П'єра Бурдьє, чії праці стали основою розвідок інших авторів. У теорії міжнародних відносин їхніми послідовниками є Річард Ешлі, Стефано Гуззіні й Дідьє Біго. Вважають, що саме Д. Біго був одним із перших, хто акцентував увагу на дослідженні практик, які формують безпекове середовище та коло питань, що їх сприймають як загрози. Опираючись на кейси щодо безпекового виміру міграційних процесів у Європі, Д. Біго доводить, що основними є практики експертів і чиновників, які працюють у державних установах, міжнародних інституціях, аналітичних

центрах та університетах. На його думку, ці суб'єкти утворюють сукупність безпекових практик, що визначають смислове навантаження поняття «безпека» у тому чи тому просторі (Vigo 2002, p. 76).

Концепція Бурдье багатопланова. У ній є три основні поняття: габітус, докса, поле. Перші два відображають практичне знання акторів. Габітус означає систему установок, яких вони набули та з яких випливають практики, а також розуміння правил поля. Термін «докса» означає глибоко вкорінене сконструйоване уявлення про реальність, що сприймається як єдине правильне для певного поля. Наостанок поняття «поле» описує простір, у якому розташовані суб'єкти та їхні соціальні позиції. Для доступнішого пояснення цих термінів Бурдье наводив у приклад азартні ігри, де поле – це сама гра, докса – формальні та неформальні правила гри, а габітус – досвід, який приносять у гру її учасники. У межах поля актори змагаються за статус і ресурси (капітал), а також вибування з гри інших суб'єктів і постійне відтворення (підтримання) поля взаємодії. Отже, для Бурдье основним механізмом функціонування поля є змагальні відносини домінування. Він також закликав до «емансипації» теоретичного знання і розуміння його не як абстракції, а як однієї з множини практик, що наближає його позицію до марксистського руслу праксеології (Bueger 2016, p. 6). Саме суспільство дослідник розглядав як сукупність різних сфер – економічної, наукової, політичної тощо, кожна з яких має власний набір практик, що визначають стратегію поведінки акторів (Adler-Nissen 2013, p. 98).

Автори досліджень на тему міжнародної безпеки, що опираються на праці Бурдье, зазвичай наголошують на одному із цих трьох базових понять. Зокрема, Тріне Берлінг намагається зрозуміти доксу європейської безпеки, розглядаючи практики аналітичних центрів. На думку дослідниці, такий підхід дає змогу глибше проаналізувати зміни в європейському безпековому просторі наприкінці ХХ століття (Berling 2012). Інші ж прибічники праксеології надають перевагу термінові «поле». Наприклад, Джеф Гюїсманс стверджує, що після подій 1999 року в Косово НАТО розпочала діяльність у новому для себе полі – гуманітарному (Huysmans 2022, p. 599). На іншому акцентували представники північноамериканської наукової спільноти. Для них найголовніше поняття – «габітус» та спосіб, у який воно зумовлює безпекові відносини (Bueger 2016, p. 6).

Другий варіант праксеології спирається на роботи Етьєна Венгера (Wenger, 1998) й Емануеля Адлера (Adler, 2005) та їхні уявлення про спільноти практик. Саме ж поняття безпекових спільнот фігурує в науковому обігу в значенні групи держав, які подолали дилему безпеки у взаєминах між собою. Серед механізмів (практик), що приводять до виникнення таких спільнот, виокремлюють високу частоту взаємодії між державами, спільну ідентичність або культуру.

Наводячи як приклад Північноатлантичний альянс, Е. Адлер доводить, що безпекові спільноти керуються практиками стриманості й формують спільний набір практик, які зменшують імовірність війни і дають змогу перейти від дилеми безпеки та стримування до кооперативних безпекових практик (Adler 2008, р. 220). До того ж позиція Е. Адлера унаочнює чіткий зв'язок із поняттям сек'юритизації. Як зазначає К. Бюгер, це додає підходу продуктивності, позаяк дає можливість розглянути вплив різних, а не лише традиційних загроз на безпекові спільноти, як-от війна чи конфлікт, і сформуванню спільного розуміння того, що є загрозою для членів спільноти і як на неї реагувати. Инакше кажучи, уникнути сек'юритизації акторів між собою (Bueger 2013, р. 301). Саме така ситуація розгортається не лише між Україною і росією, а й між Україною і деякими державами ЄС і НАТО. Вони, внаслідок інституціоналізації російсько-української війни, можуть перейти до сприйняття України не як актора (суб'єкта), а як компонента безпекової загрози. Це знову актуалізує потребу пошуку нових методологій і стратегій розв'язання цієї зовнішньополітичної проблеми.

Третій, релятивістський напрям праксеології розвинувся на ґрунті акторно-мережевої теорії та теорії асамбляжів (англ. «assemblage theory»), що їх розробили Брюно Латур, Мануель Деланда, Жиль Делез тощо. За словами Дж. Лоу, акцент на відносинах між акторами наближає цей підхід до постструктуралізму, а саме його «мікроверсії», орієнтованої на емпірику (Law 2009, р. 6). Практики тут – явні та впорядковані набори матеріально-семіотичних відносин, які формують реальність.

Дж. Лоу також наводить два основні елементи свого підходу, що вирізняють його на тлі інших. Порівняно до П. Бурдьє, який розробив складну та детальну концептуальну основу для вивчення практик, прибічники релятивізму аналізують їх на основі обмеженого набору таких базових понять, як відносини та асамбляж. Насамперед їхню увагу привертають емпіричні описи ситуацій, а нові терміни вони запроваджують лише в разі їх виявлення в реальності. По-друге, дослідник наголошує на рівноправності – чи симетрії – ідеаційного та матеріального вимірів. Тому здатність діяти (суб'єктність) є не властивістю акторів, а наслідком відносин між ними, що узгоджується з попередньою тезою про перспективи суб'єктності України. Отже, суб'єктність може бути притаманна не лише індивідам чи державам, а й, наприклад, технологіям (Bueger 2016, р. 8).

На думку автора, між англійською школою і праксеологією не лише є певні паралелі – вони ще й взаємно посилюють одна одну та заповнюють деякі прогалини, якщо поєднати їх у єдиний цілісний підхід. Доповнення онтології англійської школи інноваційністю теорії соціальних практик створює новий погляд на дипломатію. Це твердження вдало ілюструють слова Яна Меліссена, який вважає, що замість розглядати

внутрішні характеристики міжнародних акторів, їхні цілі та контекст взаємодії, потрібно зосереджуватися на самих відносинах, представлених дипломатичними контактами (Melissen 2011, pp. 723–725). У такий спосіб дослідник може подолати межі класичної раціональності, де мотивації, дії суб'єктів, їхнє середовище є сталими, а самі актори – завжди цілісними й внутрішньо несуперечливими. Крім того, так можна позбутися каузальної детерміністичності, властивої англійській школі, де світ вимушено прямує до утворення єдиної цивілізації шляхом нормативної соціалізації, себто запозичення норм (Krasner 1999, p. 71). Те саме стосується класичних парадигм, реалізму, лібералізму та радикалізму, в яких усі взаємодії заздалегідь визначає певне уявлення про природу людини, прагнення відносних чи абсолютних переваг або суто економічний детермінізм, а отже, вони не потребують розгорнутого наукового пояснення. Тож завдяки теорії соціальних практик у центрі уваги опиняється не лише баланс сил (реалізм), право (лібералізм) чи економіка (радикалізм), а цілий комплекс дипломатичних практик акторів у всіх цих та інших сферах, що дає повне уявлення про безпекову ситуацію. Ці практики можуть мати і мовленнєву (дискурсивну), і недискурсивну (перформативну) природу, що є кроком уперед порівняно до зазначеної вище позиції М. Вайта.

Крім того, попри збереження орієнтації на державоцентризм, такий підхід дає змогу переглянути уявлення не лише про дипломатію, а й про безпеку. Її часто сприймають крізь нормативну призму, і приклад – широко вживана в статтях фахівців фраза: «Безпека – це дуже суперечливе поняття» (Balzacq 2010, p. 2). Зазвичай вона передує есенціалістським спробам авторів дати чітке визначення терміну, яке, безсумнівно, потрібне. Натомість у межах нашого підходу безпека схожа на калейдоскоп, є результатом практик і не може бути зведена до єдиного для всіх акторів значення чи мовного формулювання. На нашу думку, в такому разі з перспективних методологічних стратегій постає емпіричне виявлення і дослідження осьових практик акторів (англ. «anchoring practices»), тобто тих, що уможливають інші, створюючи «інфраструктуру для повторюваних схем міжнародної взаємодії» (Swidler 2001, p. 85). Найочевиднішим прикладом є вже згаданий баланс сил чи погроза силою: їх вважають властивими всім без винятку дипломатичним системам. Проте згадаймо й про інші практики, як-от стриманість ЄС у ставленні до міждержавних конфліктів (росії та України) чи його соціологічне бачення безпеки через укладення угод про асоціацію, встановлення транснаціонального діалогу тощо. Виявлення цих практик і визначення їхнього впливу на безпекову архітектуру в різних регіональних контекстах може стати предметом подальших досліджень.

Застосування праксеологічної призми трансформує усталені уявлення про стратегії держав у міжнародних відносинах. Прибічники теорії раціонального вибору доводять, що всі актори неминуче керуються спільною універсальною логікою: вони обирають ті опції, які дають змогу максимально зміцнити їхню позицію щодо інших. Натомість праксеологи аргументують, що структура соціального порядку занадто складна, щоб приписувати всім суб'єктам однакові мотивації, які до того ж не обов'язково пов'язані з підтриманням поля взаємодії. За цією теорією, актори мають будувати свої стратегії на «практичних очікуваннях», що впливають із тривалого занурення в соціальне поле протягом тривалого часу. Стратегії також мають відповідати доксі того чи іншого поля, інакше актор виявлятиме розчарування. Це свідчитиме про те, що його габітус перебуває поза межами докси (логіки) поля. Актор не розумітиме правил функціонування поля, а отже (за термінологією Бурдьє), перебуватиме в стані гістеризису (англ. «hysteresis»).

На думку автора, це поняття можна застосувати до пояснення труднощів, з якими стикається Україна на шляху до членства в ЄС і НАТО. Вихідна гіпотеза: докса європейського порядку не передбачає приєднання України до євроатлантичних інституцій через потенційні безпекові наслідки, а надто з огляду на ескалацію з боку РФ. Не вписуються в цю доксу і вимоги Росії через її збройну агресію. Для США та ЄС і Україна, і РФ – це актори, які прагнуть змінити доксу європейського безпекового порядку, кожен на свою користь, і перебувають у стані гістеризису, адже не визнають правил функціонування поля. Питання стратегії цих та інших акторів у цьому контексті може стати предметом подальших розвідок.

У практиках безпекової дипломатії України можна також простежити брак послідовності й розуміння міжнародного середовища. На початку своєї каденції Володимир Зеленський намагався вибудувати взаємини з Росією на спробі примирення через поступове досягнення довіри (відведення військ, обмін полоненими). У цьому ж річищі до повномасштабного вторгнення звучали заяви про можливість зняття економічної блокади Донбасу та відмови України від вступу до НАТО – аудиторією таких тверджень від експрезидента Леоніда Кучми й посла Вадима Пристайка варто вважати саме Росію. Утім, у цю логіку спроб налагодження інтегративних переговорів багато чого не вписувалося: зокрема, те, що Києву бракувало розуміння межі допустимих поступок, і водночас наполягання України на санкціях проти «Північного потоку-2» і заснування «Кримської платформи», що руйнувало попередньо досягнуту довіру й не могло знайти підтримки в центрах сили через суперечливі інтереси. У жодному разі не ставлячи під сумнів злочинну суть путінського режиму, вважаємо: з огляду на викладене, зовнішньополітичним практикам В. Зеленського бракувало системності й розуміння ролі України в загальній конфігурації.

Вторгнення росії 24 лютого 2022 року створило підстави для демонтажу попереднього набору практик, окресленого в Мінських угодах і Нормандському форматі, де росія не фігурувала як держава-агресор і порушниця міжнародного ладу. У тій системі координат Україна не мала шансів завдати росії вирішальної поразки. Та чи здобудемо ми остаточну перемогу в нових умовах, залежатиме від оновлених безпекових практик центрів сили, що формуватимуться, серед іншого, під впливом української безпекової дипломатії.

Висновки. Дипломатія, яку сприймають як сукупність постійних дискурсивних і недискурсивних практик міжнародної взаємодії, є основою міжнародного ладу. Водночас вона дістає мало уваги і від представників класичних парадигм, і від тих, хто вважає її одним із базових інститутів – наприклад, послідовників англійської школи. Доповнення її онтології інноваційністю теорії соціальних практик (у межах нового напрямку соціогуманітарного знання) може виправити цей недолік і виявити нові методологічні стратегії для дослідження дипломатичних практик та їхньої ролі у визначенні сучасної безпекової архітектури, зокрема в контексті російсько-української війни.

1. Adler, E. (2005). *Communitarian International Relations: The Epistemic Foundations of International Relations*. London and New York: Routledge.
2. Adler, E. (2008). The Spread of Security Communities: Communities of Practice, Self-Restraint, and NATO's Post-Cold War Transformation. *European Journal of International Relations*, 14(2), 220.
3. Adler-Nissen, R. (ed.). (2013). *Bourdieu in International Relations. Rethinking key concepts in IR*. London and New York: Routledge, 98.
4. Balzacq, T. et al. (2010). Security Practices. *International Studies Encyclopedia Online*, 2.
5. Barry, B. (2015). The English School: a neglected approach to International Security Studies. *Security Dialogue*, 46 (2), 131.
6. Berling, T. (2012). Bourdieu, International Relations and European Security. *Theory and Society*, 41(5), 451–478.
7. Bigo, D. (2002). Security and Immigration. Toward a Critique of the Governmentality of Unease, *Alternatives*, 27(1), 76.
8. Bueger, C. (2013). Communities of Security Practice at Work? The Emerging African Maritime Security Regime. *African Security*, 6(3–4), 301.
9. Bueger, C. (2016). Security as practice, in Dunn Cavelti, M., Balzacq, T. (eds). *Routledge Handbook of Security Studies*. 2nd ed. London: Routledge, 126–135 from https://www.academia.edu/24761698/Security_as_practice
10. Cohen, R. (1998). Putting diplomatic studies on the map. *DSP Newsletter*, 4 May, 1.
11. Costa-Buranelli, F. (2014). The English School and Regional International Societies: Theoretical and Methodological Reflections, in Karmazin, A., Costa-Buranelli, F., Zhang, Y., Merke, F. (eds). *Regions in International Society: The English School at the Sub-Global Level*. Brno: Masaryk University Press, 22–44.
12. Huysmans, J. (2002). Shape-Shifting NATO: Humanitarian Action and the Kosovo Refugee Crisis. *Review of International Studies*, 28(3), 599–618.
13. Kranser, S. (1999). *Sovereignty: Organized Hypocrisy*. Princeton: Princeton University Press, 71.
14. Law, J. (2009). Actor Network Theory and Material Semiotics, in Turner, B. (ed.). *The New Blackwell Companion to Social Theory*. Oxford: Blackwell Publishing, p. 6 from <http://www.heterogeneities.net/publications/Law2007ANTandMaterialSemiotics.pdf>
15. Melissen, J. (2011). Diplomatic studies in the right season. *International Studies Review*, 13(4), 723–725.
16. Neumann, I. (2002). The English School on Diplomacy. Netherlands Institute of International Relations (Clingendael). *Discussion Papers in Diplomacy*, 79, 9.

17. Suganami, H. (1983). The Structure of Institutionalism: an Anatomy of British Mainstream International Relations. *International Relations*, 7(5), 2367, 2375, 2379.
18. Swidler, A. (2001). What anchors cultural practices, in Schatzki, T., Knorr-Cetina, K., Von Savigny, E. (eds.). *The practice turn in contemporary theory*. London: Routledge, 85.
19. Wenger, E. (1998). *Communities of Practice: Learning, Meaning and Identity*. Cambridge: Cambridge University Press.
20. Wight, M. (1991). *International Theory. The Three Traditions*. Leicester: Leicester University Press, 137.
21. Маркс К. Сочинения: в 30 т. / К. Маркс, Ф. Энгельс. Изд. 2. М: Госполитиздат, 1955. Т. 3. 630 с.

Silvester NOSENKO,
Postgraduate Student,
Department of International Organisations and Diplomatic Service,
Educational and Scientific Institute of International Relations,
Taras Shevchenko National University of Kyiv

THEORETICAL AND METHODOLOGICAL ASPECTS OF SECURITY DIPLOMACY

Abstract. The article deals with diplomacy as an object of scientific research and the fundamental institution of daily international life, as opposed to other institutions, such as war. The author proceeds from the assumption that diplomacy is often neglected in international studies and is considered methodologically redundant. Therefore, the article examines approaches to diplomacy and security currently used in scientific circulation and proposes ways of combining and further refining them in order to enhance their explanatory potential and rectify numerous theoretical and methodological shortcomings in traditional paradigms of international relations theory, to wit: an excessively generalised division of international actors into ‘security seekers’ and ‘greedy states’ as well as ‘revisionist states’ and ‘power-seekers,’ which lacks detail and fails to provide a complete understanding of a certain state’s strategy; a noticeable focus on the role of great powers; a superficial perception of the significance of ideas, values and identities. With this in mind, the author analyses scientific publications of scholars representing the English school of international relations (Martin Wight, Hedley Bull, Barry Buzan, etc.) and praxeology, also known as the theory of social practices, introduced into academic parlance by Pierre Bourdieu.

The article concludes that utilising innovative findings of praxeology with the ontology of the English school results in creating a new view on diplomacy, trespassing the confines of classical rationality and overcoming causal determinism inherent in the English school. Drawing upon the concepts used in Pierre Bourdieu’s theory (habitus, doxa, field, hysteresis), the author infers that both Ukraine and Russia do not recognise the doxa of the European security order, thus finding themselves in the state of hysteresis. The conclusion therefore has practical significance for further research into the Russian-Ukrainian war and its security implications.

Keywords: diplomacy, security, English school, praxeology, practices.